

BÖLGESEL GELİŞME VE PLANLAMADA YENİ SÖYLEM VE YAKLAŞIMLAR

Ayda Eraydın

Orta Doğu Teknik
Üniversitesi

Şehir ve Bölge
Planlama Bölümü

Bu sunuşun üç amacı vardır.

- Bölgesel gelişme ve planlama konusundaki söylem ve yaklaşımları gözden geçirmek
- Günümüzde ortaya çıkan tartışmaları özetlemek
- Bu tartışmalarla birlikte gündeme gelen yeni çerçeveyi sunmak

MEVCUT KAVRAMLAŞTIRMA, SÖYLEMLER: NASIL DEĞİŞTİ?

Özellikle son yıllarda bölgesel gelişme yazını önemli bir değişim yaşadı

- * 1950-1970 döneminde sosyal refah devletinin sorumlulukları çerçevesinde bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi
- * 1970'lerde egemen olan anlama dönemi
- * 1980'li yıllarda küreselleşme referanslı ve rekabet gücü odaklı tartışmalar
- * 1990'lı yıllarda yeni politika seçeneklerinin tartışılması-kurumlaşma
- * 2000'li yıllar piyasa ve küreselleşmeye eleştirel bakış
- * 2009 sonrası yeni bir kavramlaştırma

1980 ÖNCESİ

- Bölgesel eşitsizliklerin giderilmesine yönelik çabalar
- Yatırımlarla sağlanacak çarpan etkilerle ve altyapı olanakları ile sağlanacak büyüme
- Devletin sorumluluğu
- Kaynakların yeniden dağıtımı ve bölüşümü

1980'li yıllardaki ele alış biçimi

Öne çıkan konular

- * Yeniden yapılanma

- * ulus devleti temel alan bir yapıdan yeni bölgelerin öne çıktığı bir yapıya geçiş
- * küreselleşmeye uyumun sağlanması

- * bölgelerin rekabet gücü

Geri planda kalan konular

- * farklı mekansal ölçeklerin iç dinamikleri

- * yapılarının dönüşümü, bu dönüşümde etkili olan kamu politikaları ve planları
- ve farklı bölgelerin ulus mekan içindeki işlevleri

1990'lı yıllarda bölgesel gelişme/planlama gündemi

1990'lı yıllardan başlayarak yeni politika seçenekleri ve planlamanın değişen içeriği ve bu çerçevede yapılan uygulamaların değerlendirilmesi,

Özellikle yeni ulus devletin yeniden ölçeklendirilmesi ve yeni kurumlaşma çabaları

2000'li yıllardaki yazında öne çıkan konular

- Küreselleşmeye odaklanan söylem biçimine yönelik gideren artan eleştirilerin ve kaygılar
- Küresel kapitalizmin ve küresel ilişkilerin mantığını öne çıkaran bir kuramsal çerçeveye hapsolmanın getirdiği zayıflığın eleştirisi (Brenner, 2003; McCann, 2002; Ward ve Jonas, 2004).
- Küreselleşme çerçevesinin küresel düzlem dışındaki tüm mekansal düzlemlerin dışlandığı ve soyutlama düzeyinin çok yüksek olması nedeniyle de mekandaki gereklilikler ve olası gelişmeler arasındaki ilişkinin gözden kaçırıldığı görüşü

2009 sonrası yeni arayışlar

- Yeni düzende var olmak değil, yeni düzende varlığını tehdit eden olaylara (ekonomik, ekolojik ve sosyo-politik) hazırlıklı olmak, uyum kapasitesi geliştirmek ve yeni koşullara uyum sağlamaktan öte bu koşullardan karlı çıkabilmek
- Edilgen konumdan etken konuma geçiş

1980'LERDEKİ YAKLAŞIM: KÜRESELLEŞME VE REKABET GÜCÜ ÜZERİNE KURULAN PARADİGMA

**Koşulları sorgusuz kabulleniş-
Belirlenen koşullar içinde var olabilmek**

Rekabetçilik Açısından Göreli Üstünlükleri Olan Mekanlar

Dışarıdan sermaye çekmek
Çekici mekanlar yaratmak

Kentlerin rekabet güçlerini tanımlayan faktörler		
Ekonomik kapasite ve yapabilirlik düzeyi	Uzmanlaşma, kümelenme ve verimlilik	• Uzmanlaşma/çeşitlenme (Kresl, 1995; Turok (2004); Kitson, Martin ve Taylor, 2004) • Bilgi yayılımı (Turok, 2004) • Bilgi odaklı işler (Huggins, 2003) • Verimlilik (Krugman, 1996; Porter, 1990, 1998; Lever ve Turok, 1999; Huggins, 2003; Pinelli ve diğerleri, 1995)
	İnsan sermayesi	• Beceri düzeyi yüksek eğitilmiş nüfus (Kresl, 1995; Atkinson ve Gottlieb, 2001) • Ücret düzeyi (Huggins, 2003; Porter 2003)
	Girişimcilik	• Girişimcilerin toplam çalışanlardaki payı (Turok, 2004; Malecki, 2002) • Mevcut firmaların yeni yan firmalar oluşturması (Lever ve Turok, 1999) • AR-GE faaliyetleri (Atkinson ve Gottlieb, 2001) • Yenilikçilik (Martin, 2003 ve 2004; Porter, 1990 ve 1998; Cooke, 1997) • Patentler, AR-GE düzeyi, araştırmacı kurumlar, üniversiteler (Steinle, 1992) • Yaratıcılık (Kitson, Martin ve Tyler, 2004)
	AR-GE ve yenilikçilik	
Altyapı	Yaşam standardı	• Yaşam standardı (Tyson, 1992; Storper, 1997; Malecki, 2002; Krugman, 1991) • Çevre ve kentsel kalite (Kresl, 1995)
	Çevre ve kent kalitesi	• Mekanın niteliği – konut, doğal çevre, güvenlik, vb. (Martin, 2003) • Bilişim altyapısı • Kültürel altyapı ve olanaklar (Malecki, 2002)
	Teknik altyapı	• Teknik altyapının niteliği (Camagni, 2002; Turok, 2004; Begg, 1999; Storper, 1994)
Kurumsal kapasite	Etkin örgütler	• Etkin örgütsel yapılar • Etkin yönetim (Kresl, 1995) • Kentsel gelişme stratejileri, kamu-özel işbirliği • Kurumsal kapasite (Boschma, 2004; Camagni, 2002; Porter, 1990) • Sosyal ağlar (Porter, 1990) • Sosyal sermaye
	Kurumlar	
Kent/Yönetişim ağları		• Dayanışma ve paylaşım ağları (Leibovitz, 2003) • Politika ağları (Börzel, 1997) • Ortak eylemler (Governi ve Salone, 2005) • Bütünleşmiş ağlar (Cheshire, 1999; Clark ve diğerleri, 2004)

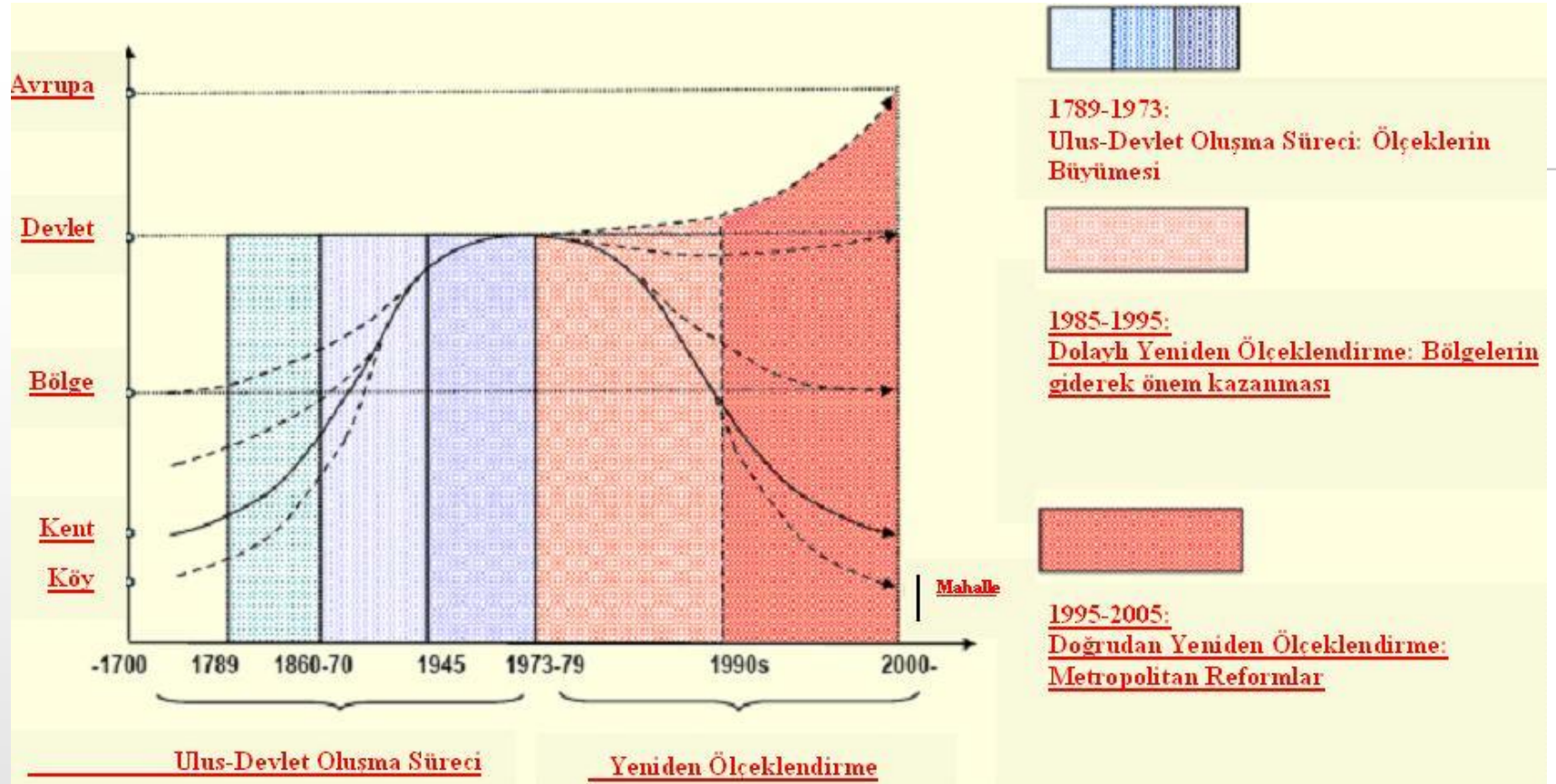
1990'LI YILLARIN YAKLAŞIMI

Küreselleşme Sürecinde Ulus Devletlerin Yeniden Yapılanması ve Mekansal Ölçeklerin Yeniden Tanımlaması

Ulus devletin bir alt ölçeği olmayan

*Bölge

* Kent bölge-metropolitan bölge

Avrupa'da Mekansal Ölçeklerin Yeniden Tanımlandığı Dönemler

Geleneksel Kent ve Bölge Tanımlarının Ötesine Geçiş: Birlikteliklerin Tanımladığı Coğrafyalar

Yeni yönetim biçimleri

Çok düzlemli, çok aktörlü yönetim

Kentlerin Rekabeti İçin Önemli Olan Ağların Özellikleri

Yerel ve Küresel Ağların Birbirlerini Besleyen Özellikleri

Ulus ötesi ortaklıklar

Yumuşak /Değişken Mekanlar

2000'Lİ YILLARDAKİ YAKLAŞIM:

Küreselleşme- neo-liberal politikalar üzerine tartışmalar

- 1980'li yıllarda başlayan neo-liberal politikaların 1990'lı yıllardan başlayarak zorlandığı ve ortaya çıkardığı olumsuz etkiler ve kurumsal sınırları nedeniyle neo-liberalizmin zorunlu olarak değiştiği,
- Ancak bu değişim Keynesyen politikalara dönüş anlamına gelmemekte, yeni ortaya çıkan koşulların gerektiği düzenlemeler olarak tanımlanmaktadır

Rekabet gücü ve küresel piyasalar içinde önem ve çekicilik kazanmanın bedeli

- Artan gelir eşitsizlikleri
- Azalan sosyal bütünlük
- Artan mekansal ayrımlaşma
- Artan tüketimle ortaya çıkan ekolojik bozulmalar, çevre kalitesinde düşüş

Ana Politikalardeki Değişim/Yeni Model Arayışları

1980'li yıllarda geriye sarma (roll back) türü neo-liberal politikalar: Piyasa mekanizmasını öne çıkaran ve piyasa mekanizmasına dayalı politikalar

1990'ların sonu ve 2000'den bu yana gündeme gelen (roll on) ileriye sarma türü neo-liberal politikalar: Tabanın taleplerini gözönüne alan ve devletin karar sistemine bir oyuncu olarak katıldığı politikalar

Yerel Birliktelik ve Yerel Tepkiler Odaklı Yeni Model Arayışları

Yerel dinamiklerin ve tabandan-yukarı doğru hareketlerin farklı mekansal ölçeklerin oluşumunda ve değişimlerinde çok önemli olduklarına yapılan vurgulama

Yerelin koşullarından yola çıkış

Üretim mekanları değil, sosyal yapının yeniden üretildiği mekanlar

**Küresel ekonomide rekabet gücü kazanırken ortaya çıkan yeni işbölümü
Kazananlar kaybedenler**

**Tabanda oluřan dinamikler ve sosyal hareketlerle
şekillenen bir yeni mekansal düzlemler**

Sosyal yapıda ayrışmalar/ayrışmaların  nlenmesi

Yeni bir demokrasi anlayışı

Hakça paylaşım için katılım

Devletin rolünün yeniden tanımlanması

3 Haziran 2011

KBAM Kalkınma Ajansları Toplantısı

2009 SONRASINDA YENİ BİR BAKIŞ AÇISININ GÜNDEME GELMESİ

3 Haziran 2011

KBAM Kalkınma Ajansları Toplantısı

KAYGILAR

Yeni politikalar 1980'lerin yerel yönetim ve “kamunun önemine” karşı neo-liberal saldırılarının bir farklı biçime kavuşması, diğer bir deyişle “rekabetçi küreselleşmenin uysallaştırılması”

Bu uysallaşma ne ölçüde eşitsizlik sorunlarını çözebilecektir?

KAYGILAR

Devlet devreye girmektedir. Ancak, mevcut yapıda devlet stratejik konular yerine, özel sektör yatırımının eşgüdümü ile kentin küresel aşamadaki konumunu güvence altına almayı yeğlemektedir.

Bu politikalar ve devletin refahtan daha fazla yararlanmak isteyen farklı kesimler arasındaki tercihler (doğrudan ve dolaylı) yapması farklı toplum kesimleri arasındaki gerilimleri artırmaktadır.

KAYGILAR

- Bölgeler ne denli kendi ekonomik ve sosyal yapılarını geliştirmeye çalışsalar da dıştan gelen baskı ve tehditler, sürekli yinelenen bunalımlar karşısında korunmasız kalmaktadır

KAYGILAR

- Beklenmedik doğa olaylarına karşı piyasa düzeni içinde şekillenen bölge ve kentler yeterince direnç gösterememekte ve kendilerini koruyamamaktadır.
- Ortaya çıkan zararların yerine konması çok uzun yıllar almakta, kimi zama eskiye dönüş mümkün olamamaktadır.

Giderek daha da kırılgan hale gelen (ekonomik, sosyal ve ekolojik) mekansal birimler Bölgeler ve kentler nasıl daha dış gelişmelere dayanıklı hale gelebilir?

Amaç:Yeni Koşullara Kendini Uyarlayabilen Ve Kendini Yenileyebilen Bölgeler Yaratmak

Değişen dış ekonomik koşullarda gelişmesini sürdürebilir

Doğal felaketlere hazırlıklı

Ekolojik döngülerden az zarar gören ve az zarar veren

Enerji sakınlı

Yaşam kalitesini tüketmek değil, sürdürmek üzerine kuran

Yeni bakış açısı yeni bir planlama anlayışını gerektirmektedir

Yeni Bakış Açısının Mevcut Planlama Yaklaşımına Eleştirisi

1. 1980 sonrası hakim olan iletişimsel ussalık (rasyonalite) sorunları çözmekte yetersiz kalmaktadır.

Planlamada süreci yönetmek üzerine kurulan yaklaşım biçimi içerik konusunda iç tutarlılığı, zenginliği ve planlama çıktılarının düzeyini garanti edememektedir

2. Bu iletişimsel planlama sürecinde katılımcılar kendi değer yargıları ile sürece katıldıkları için evrensel/ortak değerler yaratılamamakta ve eşitsiz güç ilişkileri ortaya çıkan planın herkes için ve o bölgenin kaybedeceklerine dayalı bir değerlendirmeyi içermemektedir.

Yeni Bakış Açısının Planlamaya Yansımaları

İletişimsel ussallıkla araçsal rasyonelliğin
bütünleştiren bir yaklaşım

Planlamanın süreci yanısıra sonuçlarına
odaklanan planlama

Önceliklerin yapı-etki/baskı analizlerine
dayalı olarak tanımlanması

Kırılganlıkları önlemek için uzun erimli
döngüsel etki çözümlemeleri

Yeni Bakış Açısının Planlama Açısından Anlamı

Planlama Öncesi Önceliklerin Saptanması Aşaması

- Planlamanın çıktılarının/ulaşılacak ürünün hangi konularda odaklanması gerektiğine yönelik değerlendirme

Planlama Sonrası Değerlendirme

- Planlama çıktılarının değerlendirilmesi

Planlama Öncesi Önceliklerin Saptanması Aşaması

- Bölge içi dinamikler yanı sıra, bölgenin gelişmesini etkileyecek dış etkenlerin belirlenmesi
- Bölgesel alt sistemlerin kırılabilirliklerinin ve uyum kapasitelerinin tanımlanması
- Bölgenin değişimini etkileyecek gelişmelerin bölgenin kırılabilir noktalarını ve kapasitelerini nasıl etkileyeceğini saptanması
- Bölge için önceliklerin belirlenmesi

Planın değerlendirilmesi

- (1) Bölge için önemli olan tehditlerin ve sıkıntıların tanımlanması,
- (2) Kentsel alt sistemin kırılganlıklarının ve uyum kapasitelerinin ve olası tehditlerin etkilerinin tanımlanması,
- (3) Esneyebilirlik kavramı çerçevesinde değerlendirilecek plan, politikaların/araçların seçilmesi,
- (4) Esneyebilirlik göstergelerinin tanımlanması,
- (5) Esneyebilirliğin özellikleri birikim, karmaşıklık, ilişkilendirilebilirlik, esneklik, uyarlanabilirlik, yeniden toparlanma ve dönüştürülebilirlik gibi özelliklerinin yardımı ile alt-sistemlerin değerlendirilmesi
- (6) Esneyebilirlik göstergeleri ile Planların (Politikalar, Programlar, Planlar ve Projeler) değerlendirilmesi.